

НАЦІОНАЛЬНІ МЕНШИНИ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ, ЇХ ПОЛІТИЧНІ ТА КУЛЬТУРНІ ПРАВА

Актуальність. Право нації на самовизначення — провідне право серед колективних прав. У ст.1 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права наголошується, що право на самовизначення мають «усі народи».

Мета дослідження полягає в аналізі стану захисту політичних та культурних прав національних меншин на основі сучасного законодавства України, беручи до уваги міжнародне.

Для розкриття поставленої мети ми ставимо перед собою наступні завдання:

- Проаналізувати основні засади правового статусу національних меншин в Україні в контексті міжнародних документів.

- З'ясувати принципи етнополітичної політики України.

- Дослідити важливість захисту національних меншин.

Об'єкт дослідження: національні меншини України.

Предмет дослідження: статус національних меншин на соціально-політичному рівні, захист прав і свобод представників національних меншин.

Стан досліджень. Дослідження проблеми прав національних меншин є однією з найважливіших проблем, які постають перед Україною. Питання захисту прав національних меншин є таким же важливим як і захист їх економічних, культурних і політичних прав. Багато українських науковців досліджували цю проблему такі як: О. Антонюк, О. Биков, М. Вівчарик, В. Котигоренко, Л. Лойко, О. Майборода, В. Євтух, М. Михальченко, О. Мироненко, П. Надолішній, О. Нельга, Г. Перепелиця, І. Попеску, С. Римаренко, Ф. Рудич, Л. Рябошапко, М. Степико, Ю. Тищенко, Р. Чубаров, Ю. Шемшученко, М. Шульга.

Виклад основного матеріалу. Національні меншини — групи громадян певної держави, які не є представниками титульного етносу. Вони виявляють почуття національного самоусвідомлення та спільності між собою. Національна меншина включає осіб, які мають громадянство і, за визначенням, не відіграють провідної ролі в суспільстві, що зумовлює необхідність відстоювання політичних прав і забезпечення відповідного юридичного захисту. Вона поступається чисельністю іншим етнічним групам, але має достатньо сил для впливу на політичну ситуацію регіонів проживання. [9]

Вітчизняний дослідник М. Шульга зазначає, що “головна відмінність між поняттями етнічної (національної) меншості й етнічної групи полягає в наявності чи відсутності власної держави або батьківщини поза межами їхнього теперішнього постійного проживання” [8, с. 25].

У листопаді 1991 року Верховна Рада України ухвалила Декларацію прав національностей у якій сформульовано принцип національної політики Української держави в нових внутрішніх та зовнішніх умовах. У документі зроблено акцент на те, що Українська держава гарантує усім народам, національним групам, громадянам, які проживають на її території, рівні політичні, соціальні, економічні й культурні права. Цей принцип конкретизувався в ряді положень, що захищали права етнічних груп як колективних суб'єктів. [2]

Першим законодавчим актом незалежної України у сфері міжетнічних взаємин був Закон «Про громадянство» 1991 р., який передбачав «нульовий варіант» щодо набуття громадянства України — кожен мешканець України автоматично отримав право на громадянство України.[4]

Закон України «Про національні меншини в Україні» 1992 р.[6] впроваджував норми міжнародно-правових актів з прав національних меншин, а в дечому випередив і перевершив їх. Закон визначає національні меншини як групи громадян України, які не є українцями за національністю, виявляють почуття національного самоусвідомлення та спільності між собою (5, ст. 3), а отже — не встановлюються жодні критерії визначення меншин на зразок

розміру, тривалості проживання на території України тощо. Держава гарантує всім національним меншинам права на національну культурну автономію: користування і навчання рідною мовою чи вивчення рідної мови в державних навчальних закладах або через національні культурні товариства, розвиток національних культурних традицій тощо (5, ст. 6).

24 грудня 1999 р. Верховна Рада України прийняла Закон України «Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов або мов меншин, 1992 р.» (надалі — Хартія), підписану від імені України 2 травня 1996 р. в м. Страсбурзі. Ратифікувавши цей міжнародно-правовий акт, Україна взяла на себе серйозні зобов'язання щодо мов національних меншин, які проживають на її території, зокрема, до мов таких національностей: росіян, євреїв, білорусів, молдован, румунів, кримських татар, болгар, поляків, угорців, греків, німців, гагаузів, словаків щодо застосування положень Європейської хартії залежно від чисельності осіб, які до них належать і постійно компактно проживають у межах відповідної адміністративно-територіальної одиниці. При цьому п. 4 аналізованого Закону передбачає, що при застосуванні положень п. 2 ст. 7 Хартії заходи, спрямовані на утвердження державної мови, її розвиток і функціонування в усіх сферах суспільного життя на всій території України, не вважаються такими, що перешкоджають чи створюють загрозу збереженню або розвитку російської мови та мов інших національних меншин. [3, ст.318-334, 6]

Змішана міжурядова українсько-румунська комісія з питань забезпечення прав осіб, які належать до національних меншин, координує діяльність міністерств, інших центральних та місцевих органів виконавчої влади щодо забезпечення прав української меншини в Румунії та румунської меншини в Україні. Українська частина Комісії взаємодіє з відповідними комітетами Верховної Ради України, а також національно-культурними товариствами, об'єднаннями громадян і релігійними організаціями для виконання нею відповідних завдань. Основним її завданням є організація та розроблення комплексу заходів щодо співробітництва між Україною і Румунією у питаннях забезпечення прав осіб, які належать до національних меншин.

Висновки. Підсумовуючи, варто зауважити, що за період незалежності Україна зробила помітні кроки на шляху створення правового фундаменту державної етнополітики. Незважаючи на деякі проблеми в цій сфері (про-російський фактор, кримськотатарська проблема тощо) в Українській державі активно удосконалюється нормативно-правова база етнополітики відповідно до норм міжнародного законодавства, розбудовується мережа національно-культурних організацій, які впроваджують у практику політику полікультурного та поліетнічного українського суспільства. Які в свою чергу спрямовані на етнокультурне відродження українства та національних меншин задля творення потужної української нації.

Крім того, постійне відкладення вирішення питань, пов'язаних із забезпеченням прав нацменшин може не лише негативно позначитися на внутрішньополітичній ситуації в країні, а й ускладнити процеси інтеграції України до європейського співтовариства. Відповідно розв'язання цих суттєвих проблем мають позитивно вплинути на подальший розвиток культур всіх народів, що проживають в Україні і які є невід'ємною складовою культури всього багатонаціонального українського народу.

Список використаних джерел:

1. *Декларація про державний суверенітет №55-ХІІ//Відомості Верховної Ради України. – 1991. - №38. – 429с.*
2. *Декларація прав національностей від 1 листопада 1991р. №1771// Відомості Верховної Ради України. – 1991. -№53. –Ст.1*
3. *Європейська хартія регіональних мов і меншин. Міжнаціональні відносини і національні меншини України: стан, перспективи/Упор. Р. Ш. Чіпачава, Т. І. Пилипенко. – К.: Гол. ред. літ-ри мовами нац. меншин України, 2004. – 382с.*

4. Закон України «Про громадянство» 1991 року//ВВР. – 1991. - №50. – ст. 701 (втратив чинність на підставі Закону №2235- III від 18.01.2001)
5. Закон України «Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов або мов меншин, 1992р.»//Моя Батьківщина. – 2003.-№6
6. Закон України «Про національні мови в Україні» від 25 червня 1992 року//ВВР. – 1992. - №36. – Ст.529
7. Четверта доповідь України про виконання Рамкової конвенції Ради Європи про захист національних меншин, 2017. – 118с.
8. Шульга М. О. Міжнародний досвід захисту прав національного меншин//Права людини в Україні. – К., 1998. – Вип. 21.
9. Якубова Л. Д. Національні мови України [Електронний ресурс] //Енциклопедія історії України: Т.7:Мі-О/Редкол.: В. А. Смолій та ін. НАН України. Інститут історії України. – К.: В-во «Наукова думка», 2010. – 728с.
10. Гончарук – Чолач Т., Джугла Н. Особливості української ментальності як основа національної самоідентифікації. / Т. Гончарук – Чолач , Н. Джугла / [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://library.tneu.edu.ua/images/stories/praci_vukladachiv
11. Гурик М. І., Гончарук Т. В., Шумка М. Л. Філософські проблеми державного управління. Навч. посібник. Тернопіль. – Економічна думка, 2010. – 126 с.